

Chceme být pro vás
víc než jen výrobce
stavebních materiálů

Lafarge Cement, a. s. (dříve Čížkovická cementárna) patří již 110 let neodmyslitelně ke koloritu krajiny pod Lovošem. Vyrábí portlandské a směsné cementy a maltovinové pojivo Multibat PLUS ve špičkové kvalitě.

Je významným preferovaným zaměstnavatelem regionu dbajícím o vysokou úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví svých zaměstnanců. V cementárně jsou instalovány nejlepší dosažitelné technologie, které jsou řízeny počítači.

Společnost v posledních 20 letech přispívá k trvalému zlepšení životního prostředí a investice v řádu stamilionů korun umožnily snížit emise zdraví škodlivých látek hluboko pod platné limity.

Zásady aktivní ochrany přírody Lafarge Cement, a. s. uplatňuje nejen při rekultivaci a revitalizaci vytěžených lomů, ale také dlouhodobě podporuje projekty s vzbou na ochranu životního prostředí v regionu.

K takovým projektům patří např. revitalizace vrcholu nejvyšší hory Českého středohoří, budování biokoridoru a biocentra v Chotěšově, podpora výzkumného projektu „Betula“, který zkoumá vliv stanovištních a stresových faktorů na vitalitu porostů bříz v imisní oblasti Kušných hor.

A nyní pomáhá na svět i publikaci, kterou právě držíte v rukou. Jsme rádi, že jsme k jejímu vzniku mohli přispět.

www.lafarge.cz

LAFARGE
přinášíme materiály do života™

PRŮVODCE NAUČNOU STEZKOU **LOVOŠ**

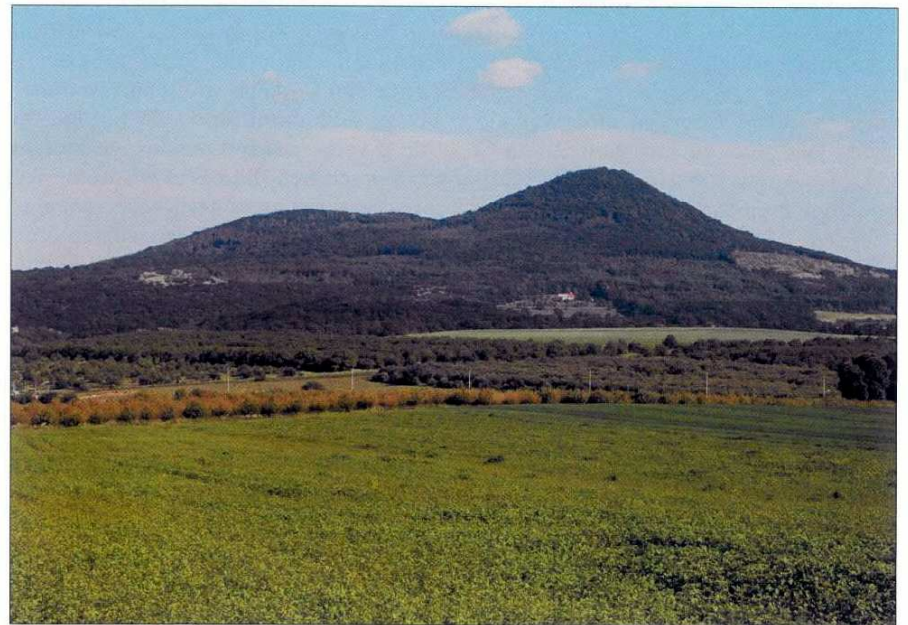
CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST **ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ**

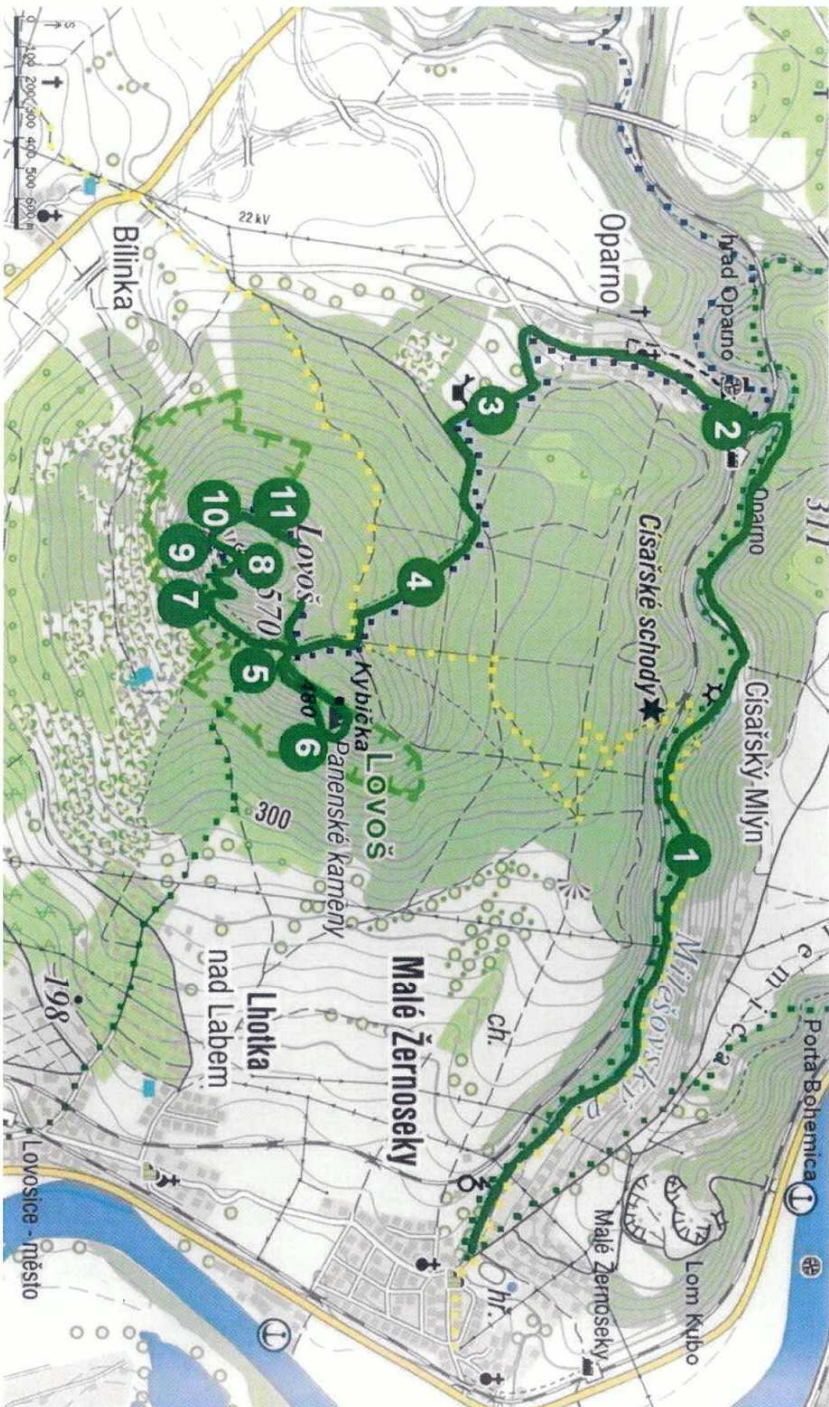
NAUČNÁ STEZKA LOVOŠ

Území, kterým prochází trasa naučné stezky Lovoš, patří bezpochyby k přírodovědně nejbohatším a turisticky nejatraktivnějším koutům Chráněné krajinné oblasti České středohoří. Lesnatý vrch Lovoš s nadmořskou výškou vrcholu 569,7 metru je spolu s Kybičkou (též Malý Lovoš, 489,0 m) významnou krajinnou dominantou okolí města Lovosice, jehož název se jménem vrchu souvisí. Důvodem k tomu, že tato naučná stezka byla vybudována již v roce 1981, jako první na území Českého středohoří, byly zejména přírodní hodnoty území. Pro umístění naučné stezky byl zvolen prostor mezi údolím Labe, kde se nachází proslulá Brána Čech, a centrální částí horopisného podcelku Milešovské středohoří. Návštěvník má možnost projít malebné Oparenské údolí směrem proti proudu Milešovského potoka a vystoupit na vrchol Lovoše, odkud se naskýtá jedinečný rozhled na sousední vrchy a v případě příznivého počasí i poměrně daleko do krajiny Litoměřicka a jeho okolí. Hlavním cílem naučné stezky je seznámit nás s pestrostí geologické stavby masívu Lovoše a Brány Čech, zajímavostmi tohoto území z hlediska geomorfologického, přiblížit bohatost a rozmanitost zdejších přírodních stanovišť a také upozornit na některé historické zajímavosti a dlouhodobé i dnešní hospodářské vlivy člověka na zdejší krajinu, která je v rámci Čech mimořádná.

Lesnatý vrch Lovoše s Kybičkou

Mapa Lovoše a okolí s vyznačenou trasou naučné stezky

trasa naučné stezky

6 zastávka NS

turistické značené cesty

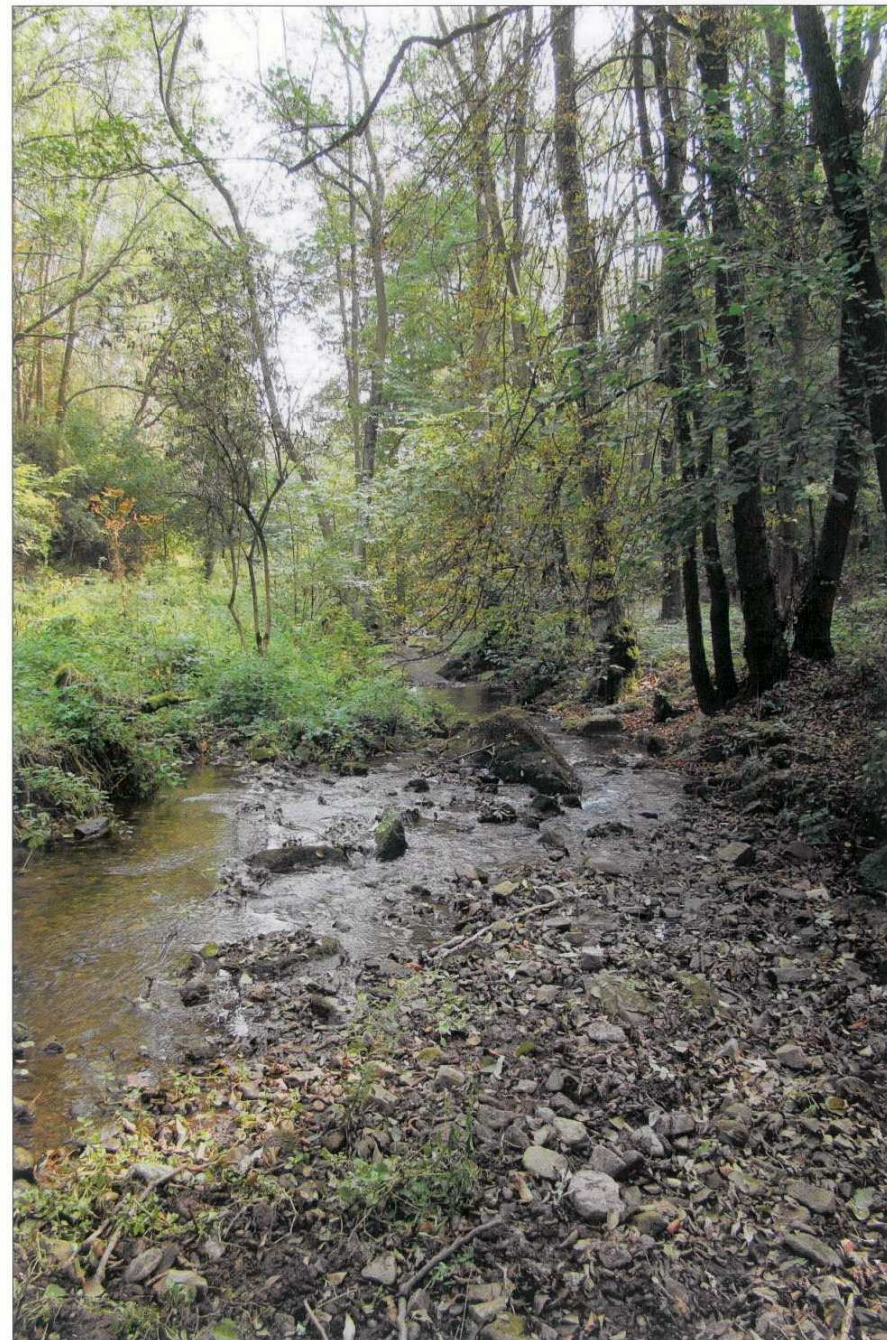

hranice NPR Lovoš

PŘÍRODA LOVOŠE A JEHO OKOLÍ

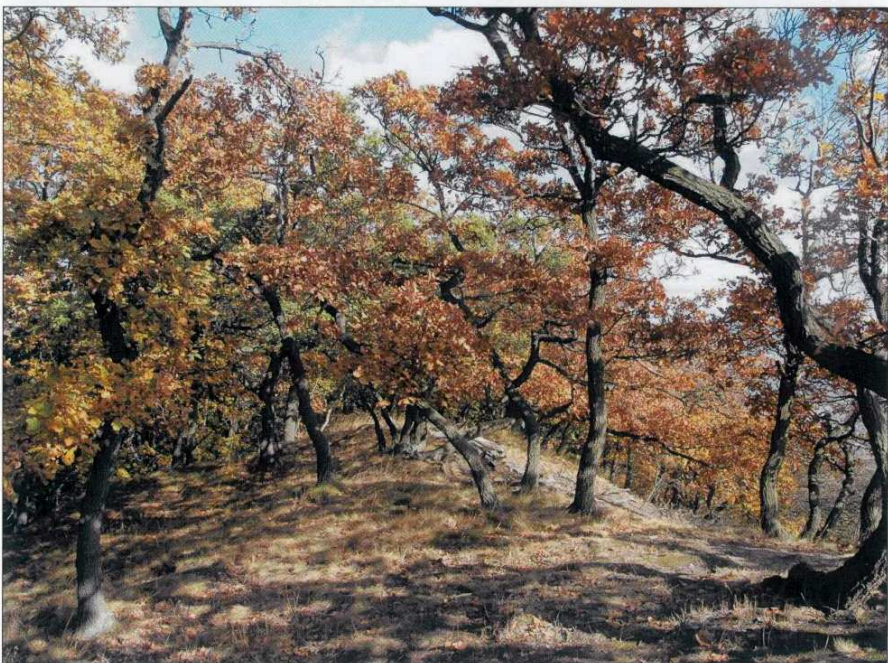
Prostor vrchu Lovoš, Oparenského údolí a Brány Čech je v rámci Českého středohoří v prvé řadě mimořádný tím, že se na jeho geologické stavbě podílejí horninová tělesa všech geologických ér od starohor po současnost. Důvodem k tomu je složitý geologický vývoj tohoto území, které se nachází v blízkosti rozhraní Krušnohorské a Středočeské oblasti Českého masivu. Ty jsou tu od sebe odděleny výrazným strukturním fenoménem, běžně označovaným jako litoměřický hlubinný zlom. Komplex geologicky nejstarších hornin tu díky výzdvihům podél tektonických poruch vystupuje v Bráně Čech a Oparenském údolí. Jedná se výhradně o horniny zasažené opakovanou intenzivní přeměnou a blízké horninám, kterými jsou budovány svahy i hřebeny východní části Krušných hor. Jejich vznik klademe do starohor až počátku prvohor a jde zejména o ortoruly, migmatity, amfibolity, v menší míře pak o svory, zelené břidlice nebo pegmatitové žíly. S výskytem takových horninových typů v daném plošném rozsahu a v takové pestrosti se na území Českého středohoří již nikde neseťkáme a jejich přítomnost je snadno rozpoznatelná díky jejich červeným, hnědým, případně tmavě zeleným odstínům nebo tvarům vystupujících skal, jimiž se výrazně odlišují od horninových těles budovaných neovulkanity, které jsou ve Středohoří běžnější. Strukturní celek Brány Čech vystupující nad úroveň Polabské nížiny u Lovosic nebo Libochovanské kotliny, proříznutý tokem Labe, je příkladem vyzdvižené kry budované tvrdými horninami, která je narušená antecedentním údolím. Další zvláštností tohoto území jsou zbytky kdysi rozsáhlého vulkanického komplexu, který zde vznikl v závěru prvohor. Ten je zde budován ryolitovým ignimbritem (běžně je nazýván jako křemenný porfyr). Jeho pokračování lze nalézt na území města Teplice a v okolí Krupky nebo Cínovce. Jak přeměněné horniny krušnohorského krystalinika, tak ryolitový ignimbrit byly v minulosti hojně využívány. Proto je v lesních zákoutích dodnes ukryta řada pozůstatků těžby kamene v podobě zašlých lomů a lůmků. V jejich činnosti tu pokračuje pouze lom Kubo u Malých Žernosek, kde je využíván křemenný ryolit jako stavební kámen. Další skupinou hornin podléjících se významnou měrou na geologické stavbě Litoměřicka i celého Českého středohoří jsou usazeniny svrchnokřídového moře vzniklé v závěru druhohorní éry. I na tak malém území jako je okolí Lovoše a Brána Čech jde o velmi pestrý komplex, ve kterém nalezneme vrstvy pískovců, slepenců, slínovců a prachovců (lidově nazývaných jako opuky) nebo jílovitých vápenců. Také tyto nerostné suroviny tu nacházejí významné využití. Příkladem je v blízkém okolí Lovosic řada lomů na vápenec pro cementárnu Čížkovice a na trase naučné stezky pak opuštěné lomy na pískovec u Oparna. Dominanta celého území, dvojevrcholová hora Lovoš, má svůj vznik spojený s průběhem vulkanické činnosti, která v severozápadní části Čech probíhala v období starších a mladších třetihor. Vedle činnosti klasických vulkánů tu stovky metrů pod úrovní tehdejšího reliéfu krystalizovalo magma stoupající k povrchu podél zlomů a dalo vznik podpovrchovým útvarům jako jsou kupy, lakolity nebo žíly. Ty byly postupným zvětráváním a odnosem způsobeným zejména povrchovými vodami odkryty a daly vznik velkému množství vrchů, jež tvoří kromě jiných i jedinečné panorama Milešovského středohoří. Nejčastějšími horninami ze skupiny neovulkanitů, s nimiž se zde lze setkat, jsou čediče, trachyty, znělce a jim příbuzné žilné horniny nebo pyroklastika. Lovoš je budován olivínickým nefelitem – tmavě šedou a velmi pevnou čedičí blízkou horninou se sloupcovitou odlučností, Kybička pak sodalitickým trachytem, který má světlejší šedý odstín a deskovitou odlučnost.

Lom Kubo

Acidofilní doubrava na Kybičce

Závěr třetihor a celé čtvrtohory jsou obdobím, kdy dochází k modelování reliéfu, zahlabování říčních údolí, z nichž je tu nejvýznamnější kaňon Labe a Oparenské údolí. Poblíž vodních toků se ukládají vrstvy štěrků, budující říční terasy, poskytující další stavební suroviny, na svazích vrchů se hromadí sutě, svahové hlinitokamenité sedimenty nebo spraše a sprašové hlíny. V tomto období již probíhá vývoj živé přírody, který směřuje ke stavu blízkému dnešním poměrům.

Vysoký stupeň zachovalosti přírodních stanovišť, bohaté výskytu vzácných druhů rostlin a živočichů nebo celková atraktivnost přírody kolem Lovoše – to jsou další důvody, proč vznikla naučná stezka procházející tímto územím. Stejně tak je zdůvodněno vyhlášení národní přírodní rezervace (NPR) Lovoš a jeho zařazení mezi evropsky významné lokality soustavy NATURA 2000. Stezka prochází lužním lesem v Oparenském údolí, vede komplexem doubrav a suťových lesů, který tvoří 80% plochy NPR Lovoš, a dále seznamuje návštěvníky se stepními porosty, vegetací skal a sutí. Zajímavé může být i setkání s rostlinami, které zde člověk záměrně vysadil nebo jsou dokonce intenzívně pěstované. K takovým patří například v lesích kaštanovník jedlý, jeřáb oskeruše nebo na jižních svazích vinná réva, mandloňový sad a případně i výskyt exotických opuncí, které zde prosperují již desítky let.

Nejcennějšími typy přírodních stanovišť jsou na Lovoši stepní porosty, dubohabřiny a teplomilné doubravy. Stepi, skály a skalní lesostepi na jižních a jihozápadních svazích jsou nejnápadnější a nejzajímavější v časném jarním období, kdy rozkvétají tařice skalní, dřín obecný, koniklec luční český, ostrice nízká, mateřídouška panonská nebo mochna jarní. Později můžeme obdivovat porosty kosatce bezlistého, bělozářku liliovitou, modřeneček tenkokvětý, diviznu brunátnou, kostřavu sivou, zvonek boloňský, chrpu chlumní nebo odkvétající stepní trávy jako kavyl Ivanův, kavyl sličný nebo kavyl vláskovitý. Právě ze skalních lesostepí ve vrcholových partiích na Lovoši byl poprvé popsán nový druh jeřáb český, který se vyskytuje kromě jiných vrchů také na Kybičce. Cennou součástí teplomilných porostů je dub pýřitý (šipák) doprovázený dubem zimním. Součástí ploch s významným podílem teplomilných a suchomilných druhů bylin se postupně stávají keřové porosty tvořené růžemi, hlohy, svídou krvavou a kalinou tušalajem, které se mohou rozrůstat až agresivním způsobem.

Teplomilné bazilní doubravy a hercynské dubohabřiny se nacházejí na východních, jižních až západních svazích Lovoše. Na jaře jsou v bylinném podrostu nápadné například svízel vonný, ptačinec velkokvětý, hrachor jarní nebo plicník tmavý, později se okrasou lesů stávají lilie zlatohlavá, okrotice červená a okrotice bílá.

Suťové lesy tvořené převážně porosty dubu zimního s příměsí lípy srdčité, lípy velkolisté a jasanu ztepilého nalezneme zejména na jihozápadních a méně na jižních svazích Lovoše, kde jsou spolu s břízou bělokorou v lemech velkých otevřených ploch kamenitých a balvanitých sutí nebo tvoří rozsáhlejší porosty. V jarním období jsou zde nejnápadnější rostlinné druhy obdobné jako v doubravách, dále kapradiny, zejména papratka samice, později jsou suťové lesy zaplaveny netýkavkou malokvětou a kopřivou dvoudomou, což souvisí s vysokými stavy zvěře. Na sutích se vyskytují rozhodník šestiřadý, starček lepkavý, konopice širokolistá nebo opletka obecná.

Floristicky chudší a plošně méně významné jsou suché acidofilní doubravy v podrostu s kostřavou ovčí a metličkou krivolakou, které nalezneme ve vrcholových partiích Kybičky a dále pak acidofilní bučiny na severovýchodních svazích Lovoše. Ty mají rovněž poměrně chudé bylinné patro, navíc zde rostou jen svízel vonný nebo bika hajný.

V Oparenském údolí jsou podél Milešovského potoka místy zachované zbytky lužních lesů tvořených přirozenými olšinami s jasanem ztepilým nebo vrbami. Tyto stinné a vlhké polohy osídluje řada nápadných druhů bylin, které návštěvníka zaujmou v době jarního aspektu. K takovým patří hlavně dymnivka dutá, hrachor jarní, plicník lékařský, devětsil lékařský nebo sasanka hájní.

Tak jako se v oblasti Lovoše na uvedených stanovištích vyskytují specifická společenstva rostlin, tak můžeme nalézt svéráznou faunu v údolí kolem Milešovského potoka a jinou pak v listnatých lesích, skalních stepích, na sutích nebo v sadech a skupinách křovin na úpatí vrchu.

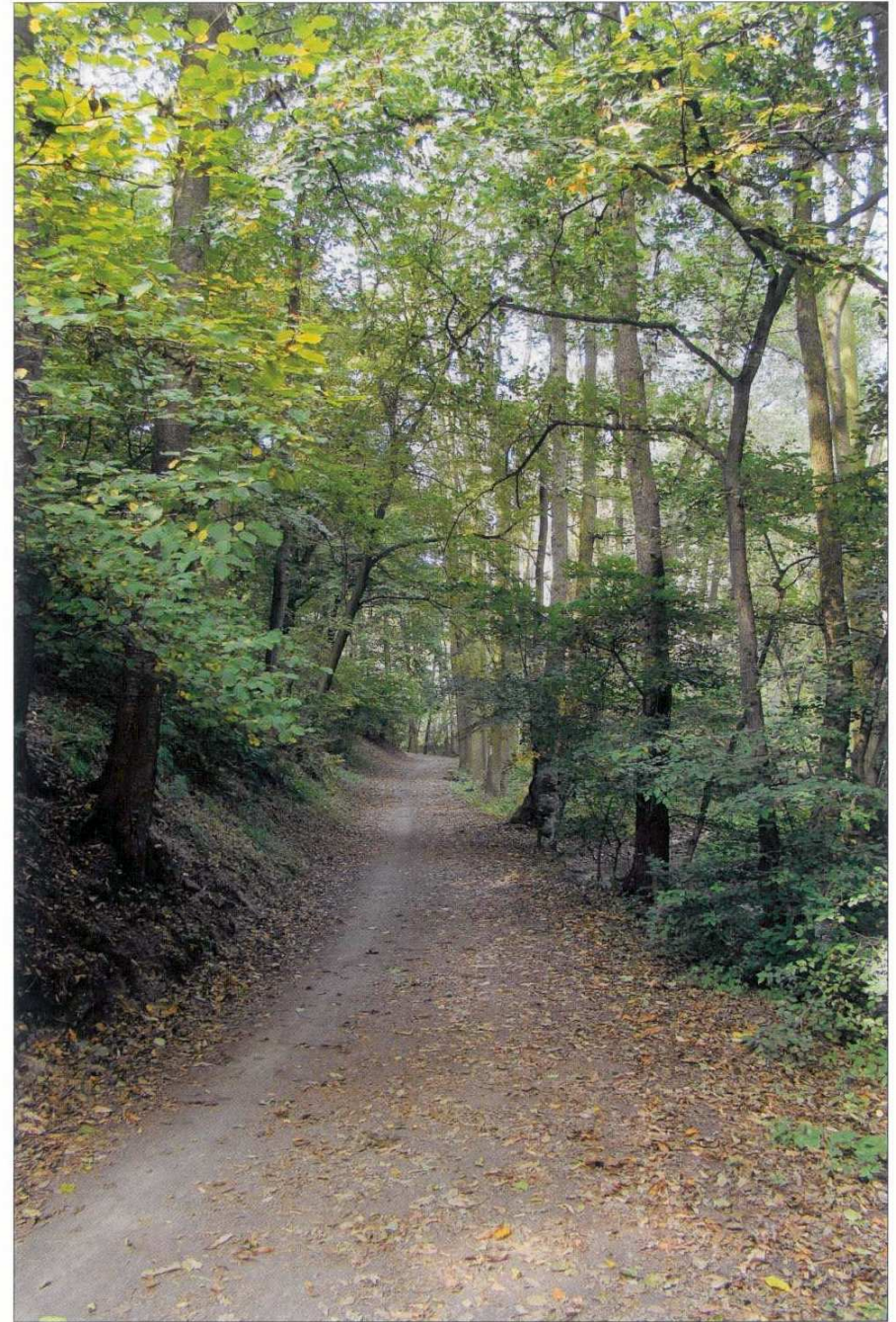
Pro Oparenské údolí jsou charakteristické druhy živočichů přizpůsobené životu ve vlhčím prostředí lužního lesa a kolem vody. Nejnápadnější je zdejší ptactvo. Za zmínku stojí výskyt druhů jako je skorec vodní, konipas horský, žluna zelená nebo žluva hajní a také řada druhů sýkor. Z vzácných dravců zde můžeme pozorovat ostříže lesního. Mezi nejkrásnější ptáky rozhodně patří ledňáček říční, kterého lze pozorovat při lovu ryb stejně jako volavku popelavou. Klenoty údolí jsou dále obojživelníci a plazi jako například poměrně hojný mlok skvrnitý, užovka obojková nebo rosnička obecná. Za soumraku lze pozorovat naše létající savce jako je netopýr vodní a netopýr rezavý nebo se setkat s nočním zvířetem plchem velkým.

V rozsáhlejších porostech listnatých lesů na Lovoši žijí ptáci jako datel černý, strakapoud velký a strakapoud prostřední, žluna šedá, lejsek bělokrký a lejsek černokrký, holub doupňák, lelek lesní, jestřáb lesní, krkavec velký, výr velký a drobná sova kulíšek nejmenší. Mnozí z nich využívají možnosti hnízdit ve starých doupných stromech. Opět se lze setkat s plchem velkým, ale navíc třeba i s plšíkem lískovým, netopýrem hvízdavým. V podrostu lze pozorovat zmiji obecnou. Nejteplejší stanoviště jako skalní stepi a sutě obývají například bělořit šedý, výr velký, z plazů pak užovka hladká a mnohem běžnější ještěrka obecná. Neméně pozoruhodná je fauna rozsáhlé mozaiky křovin, sadů a pastvin na jižním úpatí Lovoše, kde je doložen výskyt dudka chocholátého, tuhýka obecného, pěnice vlašské, slavíka obecného, křepelky polní a kalouse ušatého. Jižně orientované svahy mají také další prioritu – zdejší fauna bezobratlých je naprosto výjimečná svojí pestrostí a druhovým bohatstvím. Podrobněji bude popsána v kapitole věnované zastavení naučné stezky č. 9.

Slepýš křehký

Užovka hladká

Zastávka 1 • OPARENSKÉ ÚDOLÍ

Toto údolí je spolu se sousední „Bránou Čech“ jediným rozsáhlejším územím v Českém středohoří, kde jsou díky erozi vodního toku odkryty přeměněné a vyvěřelé horniny starohorního a prvohorního stáří. Jedná se zde převážně o hybridní ortoruly, migmatizované ruly a zejména plošně významný relikv výlevu ryolitového ignimbritu (křemenného porfyru).

Porfyr byl v širším okolí těžen již od pravěku a s výrobou žernovů z této suroviny souvisí název obce Žernoseky (od „žernovy - sekati“). Zbytky zašlých lomů lze v Oparenském údolí najít na levém břehu Milešovského potoka. Jde jak o těžbu porfyru, tak i rul. Historie využívání i exportu tohoto stavebního kamene sahá hluboko do starověku (keltská těžba ve 2.-1. stol. př.n.l., slovanská středověká těžba v 8.-15. stol. n.l.). V blízkosti hradu Oparno před Černým mlýnem je pak dodnes patrné průzkumné dílo charakteru štoly, v němž jsou zřetelné výchozy hrubozrnných pegmatitů s velkými zrny žlivočervené barvy, což je nerostná surovina v našem regionu velmi vzácná.

Na březích Milešovského potoka se místy udržely zbytky přirozených olšin, které mají v doprovodných porostech zastoupení jasanu ztepilého. V nivě potoka kvetou brzy na jaře (před olistěním stromů) plicník lékařský, dymnivka dutá, sasanka hájní, devěsíl lékařský, pižmovka mošusová a další druhy. Zajímavou nezelenou rostlinou je při březích potoka podbílek šupinatý. Nepřirozenou součástí rostlinných společenstev jsou netýkavka žláznatá nebo křídlatky. V suťovém lese na kyselejším horninovém podloží na severním svahu Lovoše s habrem a dubem letním byl vysazen kaštanovník jedlý, jenž úspěšně plodí a jehož semena dobře klíčí. Příměsí v těchto porostech jsou dále lípa srdčitá, jasan ztepilý a buk lesní.

Jedlé kaštiny

Čáp černý

Střízlík obecný

V průsecích a kolem cest vedoucích lužním lesem se vyskytují jako batolec duhový sající potravu z vlhkých partií půdy a prástevník kostivalový, který usedá na květy složnokvětých rostlin. Na velkých listech devěsílů lze spatřit nosatce druhu *Liparus germanus*. V břehových porostech s oblibou hnízdí konipas horský a střízlík obecný. Pozorný a tichý pozorovatel může v malých peřejích a tůňkách pozorovat skorce vodního, který hnízdí často mnoho let na jednom místě v bytelném kulovém hnízdě z mechu a trav. Po cestě údolím můžeme na jaře slyšet a po zbytek léta vidět zástupce pěnicovitých: pěnici černoohlavou, pěnici pokřovňá a pěnici hnědokřídrou. Brzo na jaře se nám svým „cilp – calp“ ozve budníček menší. Jak u potoka, tak v lesních porostech můžeme spatřit sbírat potravu malé akrobaty – zástupce sýkor: sýkoru koňadru, sýkoru modřinku, sýkoru babku a mlynaříka dlouhoocasého. Dále můžeme vidět šedivého ptáčka s krémově červeným břichem a černou páskou na očích – brhlíka lesního – jak hbitě šplhá všemi směry po stromech. Vedle něj si stěží všimneme nenápadného šou-pálka krátkoprstého, který šplhá zásadně hlavou vzhůru ve spirálách od kořenů do koruny. Na jaře je slyšet flétnové zvuky žluvy hajní. Ze šplhaviců často spatříme straka-pouda velkého i žlunu zelenou. Do lesního komplexu Oparenského údolí velice tichým a nenápadným způsobem zalétá i kriticky ohrožený čáp černý. V doupných stromech zde hnízdí naše nejběžnější sova puštkův obecný.

Rezavec lesknavý

Mlok skvrnitý

Skorec vodní

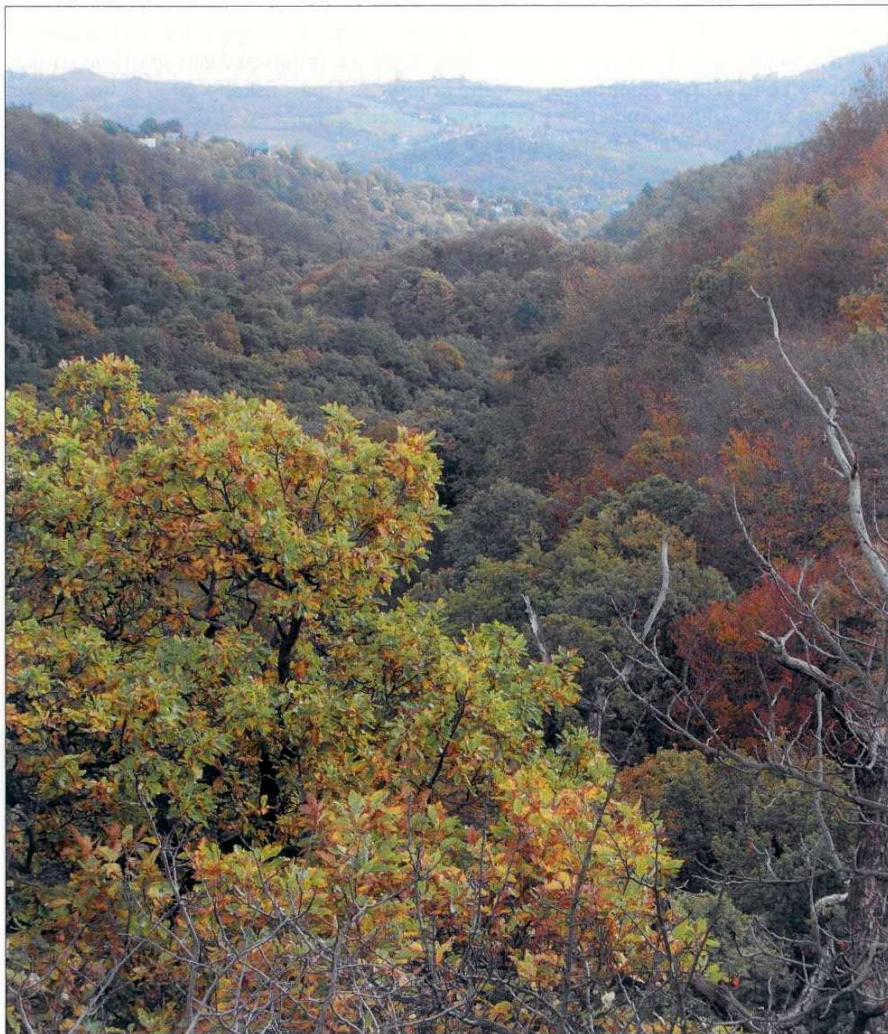

Při pohledu do čisté vody Milešovského potoka spatříme často malé pstruhy potoční. Ze savců můžeme ve vysoké trávě a břehových porostech slyšet tiché pískání rejska obecného i jeho příbuzného rejska malého, který je naším nejmenším savcem ze skupiny hmyzožravců.

Z plazů loví v břehových porostech zmije obecná a užovka obojková. Na kraji cesty můžeme často spatřit beznohého ještěra slepýše křehkého.

Kamenná deska s křížem umístěná v okraji lesní cesty u potoka je památkou na oběti moru v roce 1680. Později byla renovována (1832). Současná podoba je z roku 1898.

Oparenské údolí z hradu

Zastávka 2 • HRAD OPARNO

Zřícenina hradu Oparno

Zříceniny hradu Oparno leží několik minut chůze od trasy naučné stezky a lze k nim vystoupat po modře značené turistické stezce. Hrad byl postaven na konci táhlého ostrohu nad Oparenským údolím, severně od stejnojmenné obce v první polovině 14. století Smilem ze Vchynic. Víme, že vznikl nedaleko významné cesty z Prahy do východního Saska, přesto se však mnoho detailů z jeho historie nezachovalo. V držení pánů z Vchynic zůstal až do počátku 16. století, kdy byl statek prodán a rozdělen mezi pány z Vřesovic a z Martinic. Půdorys hradu je obdélníkový (46 x 15 metrů). Přístup ke hradu byl možný od jihozápadu, kde je skalnatý hřeben přerušen dvěma příčnými příkopy. Cesta zde musela nejprve projít úzkým táhlým předhradím, aby mohla dosáhnout jádra; to mělo podobu typického hradu s plášťovou zdí, vymežující jeho areál tvaru obdélníku se zaoblenými nárožními. Plášťová zeď, jejíž severní úsek byl nižší než zbytek obvodu, byla na koruně ukončena ochozem s cimbuřím. Téměř beze zbytku zaniklé budovy se k plášťové zdi přimykaly na nádvorní straně. Patrné je místo paláce na východě, z něhož zůstala klenutá sklepní prostora a otisky dřevěných konstrukcí ve vyšším podlaží. Bezpochyby osudnou se hradu stala změna hodnot šlechty v době nastupující renesance, a tak již r. 1520 byl hradní objekt v rozvalinách. Ze severních polozbořených hradeb je, ač se to nezdá, kruhový výhled, který občas přerušují vzrostlé stromy. Severní směr nabízí výhled na vrch Deblík, který poznáme podle vysokých stěn čedičového lomu. Východním směrem se nám naskytá výhled Oparenským údolím směrem na Velké Žernoseky. Na obzoru vidíme Radobýl a Knoblošku nad Litoměřicemi. Jižním směrem máme pěkný výhled na vrch Lovoš, pohled na západ nám odhalí vrchy Ostrý, Milešovku a Kletečnou a konečně na lom Dobkovičky.

Na svahu hradního ostrohu jsou kmeny většiny stromů odchýleny od svislice, korunami do údolí. Je to způsobeno pomalým pohybem svrchní vrstvy zeminy. Hlouběji zapuštěné kořeny brání v pohybu celým stromům. Svůj podíl na sesuvu svahu má i Oparenský potok, pravobřežní přítok potoka Milešovského, s kterým se stéká nedaleko odtud u Černého mlýna. Ve zdejším světlém listnatém lese můžeme spatřit dlaska tlustozobého, který svým zobákem rozlouskne i nejtvrďší semena, i čížka lesního, nenápadného žlutozeleného pěvce, kterého můžeme na podzim spatřit vybírat olšové šištice v nivě potoka. Z obojživelníků se zde vyskytuje ropucha obecná, která se dobře rozmnožuje v rybnících v Oparenském údolí, ke kterým v jarní době vždy migruje, a také skokana hnědá.

Z hradu se nemusíme vracet k zastávce č. 2, ale můžeme pokračovat dál po modré značce cca 100 m a tam, kde značka zatáčí doprava, odbočíme vlevo a po vrstevnicové cestě dojdeme do vsi Oparno, kde se opět napojíme na NS Lovoš. Ve vsi mineme č.p. 3, dům s hrázděným patrem, kde si po stranách brány povšimneme zlidovělých sošek dvou svatých. Vpravo Svatého Floriana, patrona hasičů a hutníků, kominíků, hrnčírů či pekařů. Je představován obvykle v oblečení římského důstojníka s nádobou na hašení, případně přímo hasící požár. Na druhé straně brány stojí ve výklenku sloupku vrat soška Svaté Anny s Pannou Marií.

*Stromy na svahu postiženém sesuvy
Lovoš z hradu Oparno*

Svatý Florian

Trasa naučné stezky v těchto místech kříží architektonicky zdařilou stavbu železničního viaduktu místní dráhy, která již po více než 100 let doplňuje zdejší půvabnou krajinu pod úbočím Lovoše. Železnice byla postavena soukromou společností ATE (Aussig – Teplitzer Eisenbahn) a zprovozněna koncem roku 1897 s celkovou konečnou kilometrází 147 km. Původní záměr výstavby spočíval v propojení dvou severočeských měst (Teplic v Čechách a Liberce) za účelem dovozu hnědého uhlí pro rozvíjející se průmysl Libereckého kraje. Tímto se dráha dostala do povědomí lidí jako „severočeská transverzálka“ a svoji úlohu přepravy uhlí plnila až do konce druhé světové války. Samotná stavba trati si vyžádala mnoho unikátních stavebně konstrukčních prvků, které v době výstavby patřily mezi technologickou špičku a postupem času dokonale splynuly a staly se součástí malebné krajiny Českého středohoří. K překonání výškových rozdílů kopcovitého terénu Českého středohoří bylo zde použito řady vysokých náspů, dlouhých zářezů a několika velikostně rozdílných typů viaduktů. Celkovou podobu a romantičnost trati ještě doplňuje 233 metrů dlouhý tunel mezi Úpořinami a Hradištěm. Severočeská transverzálka nabízí svým cestujícím nejen možnost zastavení a prohlídky NS Lovoš v Oparenském údolí (zastávka Oparno), ale také celkový pohled na přírodní krásy a kulturně-historické dědictví CHKO Českého středohoří.

Ještěrka obecná (vpravo samec)

Strakapoud velký

Zastávka 3 • HÁJOVNA

České středohoří, pohled z Radobýlu

Před vstupem do lesa se otevírá k západu pohled na kuzele nejvyšší části Českého středohoří. Dominantou výseče je Milešovka (Donnersberg, Milleschauer Berg), která je svým vrcholem ve výšce 837 m n.m. nejvyšší horou celého Českého středohoří. V r. 1904 byla na vrcholu postavena budova meteorologické stanice s 19 m vysokou věží, která poskytuje úchvatný kruhový výhled.

Vlevo od Milešovky je zřetelný Milešovský Kloc (674 m n.m) a kuželek vrchu Ostrý se sutěmi pod vrcholem. Za ním vykukuje vrchol Lhoty a Lipské hory (688 m). Vpravo od Milešovky je pak vidět Kletečnou (706 m) a úplně vpravo, na zlomu do údolí Labe, je vrch Kubačka, na jehož patě nelze přehlédnout stěny lomu Dobkovičky. V lomu se již před druhou světovou válkou začal těžit čedič, který je dodnes používán jako drcené kamenivo. Rozsáhlá a dlouhodobá těžba bohužel zanechala na krajině nenapravitelné jizvy. V současné době je těžba prováděna již jen v zahlobené části, tedy bez dalších viditelných projevů.

České středohoří je tradiční oblastí těžby stavebního kamene. Čediče, znělice a trachytové nebo ryolitové horniny a též některé křídlové sedimenty jsou pro své vlastnosti k tomuto účelu vhodné. Pozůstatky po staré drobné těžbě najdeme prakticky po celé oblasti. Některé ze starých lomů jsou dnes jako geologické fenomény i předmětem zvláštní ochrany (např. národní přírodní památky Panská skála, Vrkoč, Dubí hora apod.). V současnosti se těží v menším počtu lokalit (v činnosti je deset lomů), avšak o to intenzivněji. Ač sama CHKO zaujímá 2% rozlohy ČR, je na jejím území produkováno kolem 8% celostátního objemu těžby stavebního kame-

Pěnkava obecná

ne. Tento poměr se nutně projevuje v dopadech na krajinu – velké těžebny poškozují a někdy i výslovně likvidují krajinné dominanty. Těžba je kromě toho doprovázena produkcí velkých objemů odpadního kamene a zemin uložených na haldách a odvalech v blízkosti lomů.

Novým nepřehlédnutelným a kontroverzním prvkem v krajině se stává dálnice D8, která obkroužila kužel Lovoše ve směru od Lovosic, pokračuje přes Oparenské údolí směrem k bývalému lomu Prackovice a odtud dále směrem k Ústí nad Labem. Celková délka dálnice v úseku přes Středohoří činí přibližně 16 km. Oparenské údolí překonává dálnice architektonicky zajímavým mostním objektem. Most je řešen tak, aby překlenul údolí bez zásahů do jeho dna. Představuje železobetonový plnostěnný vetknutý oblouk o rozpětí cca 134 m se spolupůsobící předpjatou deskovou mostovkou o třinácti polích. Délka mostu je 226 m, výška 50 m, šířka vozovky 12.5 m.

V těchto místech můžeme po celý rok slyšet i vidět přelétat našeho největšího havranovitěho ptáka, krkavce velkého, kterého poznáme podle charakteristického hlasu, připomínajícího člověka, jenž nahlas hrdelně ráčkuje. Z dalších pěvců zde nenápadným způsobem žije hýl obecný, který má krásné oranžové břicho.

Na cestě samotné i na kamenech zde po celý rok spatřujeme stopy po jedné z našich šelem kuně lesní, a to její trus, jehož charakteristikou je přítomnost jaderků všech možných plodů i krovek brouků. Dále zde žije jezevec lesní a liška obecná.

Rehek zahradní

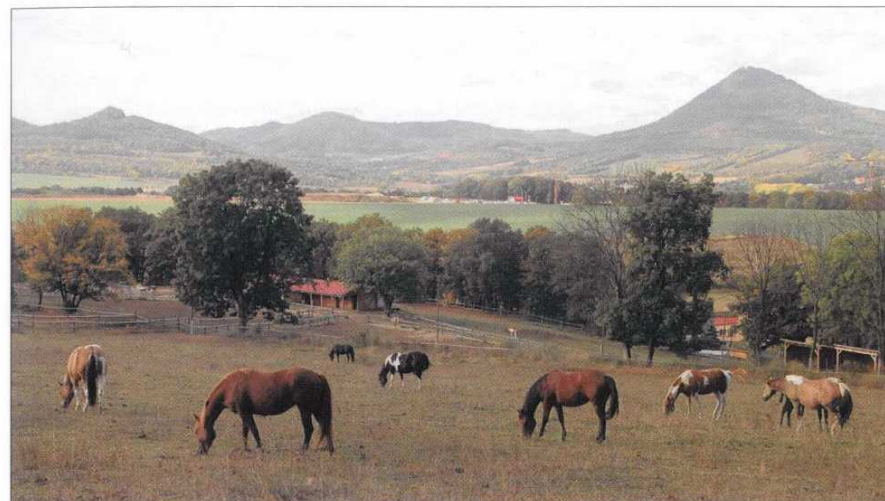
Zastávka 4 • DOUBRAVA

Doubravy a dubohabrové lesy jsou rostlinná společenstva typická pro střední část Českého středohoří. Vedle dubu zimního a habru obecného jsou jejich součástí lípa srdčitá, jasan ztepilý a líska obecná. Ve zdejších listnatých lesích bývalo časté hospodaření formou pařezin. Po vykácení vzrostlých stromů vyrůstají z pařezů nebo kořenů výmladky, tvořící základ budoucího porostu. Z křovin jsou běžně zastoupeny hlohy, zimolez pýřitý, líska obecná a svída krvavá. V podrostu lesa najdeme mimo běžné hájové byliny i druhy zvláště chráněné, např. lilii zlatohlávek, medovník meduňkolistý, vzácněji okrotici červenou nebo vemeník dvoulistý.

Hlavně v jarním období můžeme v okolních lesích slyšet bubnovat do suchých větví datla černého, který takto ohlašuje svoje teritorium. Z pěvců je zde běžná pěnkava obecná a podobně tu často můžeme slyšet dva výborné pěvce, a to kosa černého a drozda zpěvného. V okolí lesních cest je patrný „rozoraný terén“ – pozůstatky po průchodu přemnožené černé zvěře – prasat divokých.

V obdobích kalamitních výskytů motýlů obaleče dubového nebo bekyně velkohlavé lze v místních doubravách pozorovat zvýšený počet dvou našich ohrožených druhů střevlíkovitých brouků – krajníka hnědého a krajníka pižmového. Tyto klenoty zdejších dobře zachovalých doubrav se živí právě housenkami motýlů. Dalším fenoménem říše hmyzu je roháč obecný, který má na Lovoši význačné rozšíření. Jeho dlouhověké larvy žijí v pařezech a dřevě mrtvých dubů. Dospělý brouk se živí šťávami vytékajícími ze zraněných stromů.

Interiér habrové doubravy

Panorama Milešovského středohoří

Okrotice červená

Lilie zlatohlavá

Roháč obecný samec

Stezka ze sedla na vrchol Kybičky

Zastávka 5 • SEDLO MEZI LOVOŠEM A KYBIČKOU

Z této zastávky vycházejí dva okruhy: malý okruh, který obchází nižší trachytový vrch Kybička se starou rozvolněnou doubravou, kde se nachází zastavení naučné stezky č. 6 a velký okruh (zastavení č. 7–11), který stoupá na čedičový kuželovitý vrchol Lovoše. Právě na tomto místě trasa naučné stezky vstupuje na území národní přírodní rezervace Lovoš. Hranice rezervace je v terénu vyznačena pásy červené barvy na kmenech stromů.

V širším prostoru sedla se střídají přírodě blízké a uměle založené lesní porosty včetně málo úspěšných výsazů jehličnatých dřevin jako jsou smrk nebo modřín. Především smrk zde dlouhodobě trpí působením průmyslových exhalací. Výrazně se od charakteru přirozených doubrav liší například téměř monokulturální porosty s převahou břízy. I v těchto nepůvodních lesích najdeme velmi ozdobný druh denního motýla – ostruháčka březového. Nověji se při obnově lesa preferují původní druhy dřevin.

Při cestě ze sedla na vrchol můžeme vidět nalevo v lese až jeden metr vysoké lilie zlatohlavé, které nás v létě upoutají svojí barvou, na podzim pak mimořádně velkými tmavě hnědými tobolkami

Sedlo je též přirozeným místem přechodu pro muflonů i srnčí zvěř, proto zde můžeme nalézt řadu otisků jejich spárků.

Panenské kameny

Bělozářka liliovitá

Zastávka 6 • KYBIČKA

Kybička (též Malý Lovoš) je vrch protáhlého tvaru ve směru k severovýchodu s dvěma skalnatými vrcholy, jež dosahují výšky 486 a 489 m nad mořem. Trachytové horniny, jimiž je Kybička budována, se při větrání rozpadají v desky (na rozdíl od sloupcovité odlučnosti čedičů na Lovoši). Vznikají tak velmi pohyblivé droliny (hlinitokamenité svahové uloženy) s množstvím úlomků horniny, které jen obtížně zarůstají vegetací. Půdy vznikající na tomto podkladu jsou díky chemickému složení trachytu poměrně kyselé. Nepřekvapuje tedy přítomnost rostlin, vyhýbajících se vápnitým podkladům, jako jsou například vřes obecný, brusnice borůvka, bika hajní, celík zlatobýl. Ve stromovém patře převládají dub zimní, bříza bradavičnatá, jeřáb obecný, lípa srdčitá. V korunách dubů zde velmi vzácně roste poloparazitický ochmet evropský. Podobá se jmelí, ale na zimu opadá. V závěru jarního období jsou ozdobami zdejších suchomilných a kyselých doubrav jen tolika lékařská, bělozářka liliovitá nebo kokořfk vonný.

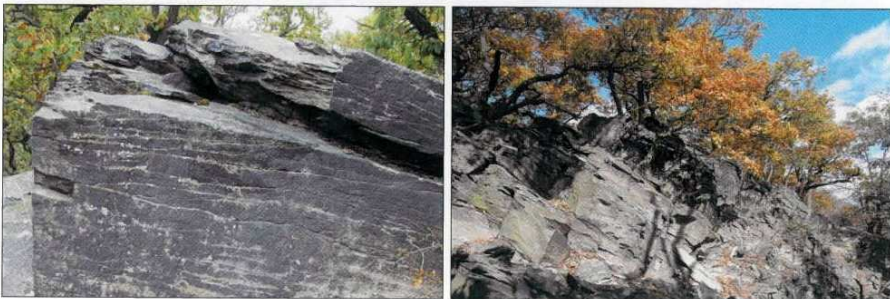
Vrcholové partie jsou charakteristické skalními útvary ze skupiny skalních věží, které byly nazvány „Panenskými kameny“. Název souvisí s tím, že se k těmto místům váže pověst o třech zkamenělých pannách, kterou zaznamenal Tesař (1926). Podle ní jedna žena z Lovosic poslala své dcery na Kybičku na jahody. Když se ani k večeru nevracely domů, ztratila trpělivost a zvolala: „Kéž byste nahoře zkameněly!“ A tak se stalo, že je vrchol poset skalami podobnými zkamenělým nešťastnicím. Ve skutečnosti jsou tyto útvary výsledkem přírodních zvětrávacích procesů, jejichž hlavními silami byly mrázové zvětrávání a odlamování skal působením gravitace, jež zde probíhalo zejména v období starších čtvrtohor.

Z vyhlídky u Panenských kamenů můžeme pozorovat dva naše nejběžnější dravce, a to káň lesní, která využívá stoupavých proudů na úbočí a dlouho zde dokáže plachtit, a její menší příbuznou poštolku obecnou. Ta při pátrání po kořisti krátké plachtění vystřídá chvilku třepotání na jednom místě.

Pod skalkami v syčkém písku bývají vidět trychtýřky larev mravkolva běžného, jehož běžnou potravou, jak naznačuje latinské druhové jméno, jsou mravenci.

Po malém okruhu kolem Kybičky jsme se dostali zpět do sedla, zde odbočíme vlevo a budeme po značce klesat po východním svahu Lovoše asi 50 metrů, než začneme několika serpentínami opět stoupat k vrcholu. Na tomto úseku je dobře vidět, jak se mění zastoupení rostlinstva v závislosti na orientaci svahu. Se změnou expozice vzhle-

Vrcholové skalní partie Kybičky s ukázkou deskovité odlučnosti trachytové horniny

dem k světovým stranám a úhlu sklonu svahu se mění úhel dopadu slunečních paprsků i doba osvitů. Proto jsou jižní a jihozápadní svahy sušší než severní a severozápadní. Nedostatek vláhy tak způsobuje, že na J a JZ Lovoše se vyskytují stepní společenstva a na S a SZ jsou společenstva lesní.

Zastávka 7 • TEPLMILNÁ DOUBRAVA

Čím více se blížíme od severovýchodu k jižnímu svahu Lovoše, tím nápadněji se mění vzhled lesa. Namísto vzrostlých stromů dubohabrové pařežiny v podrostu přibývá bylin a teplomilných keřů. Na jihovýchodním svahu je pak souvislý keřový plášť oddělující lesní porosty od stepní lysin. Zastavení naučné stezky č. 7 bylo situováno do míst, kde roste dub pýřitý (šipák), který lze rozlišit podle chlupatých až plstnatých mladých větví. V jednom z ohybů cesty pod zastávkou je další zajímavost: mohutný exemplář dřínu obecného, kvetoucí žlutě brzy na jaře ještě před olistěním. Stejně nápadný je na podzim svými červenými plody (dřínky). Je to zvláště chráněný druh, typický pro teplější polohy Čech.

Bylinný podrost teplomilné doubravy je na čedičovém podkladu tvořícím vrcholové partie Lovoše podstatně druhově bohatší než na předešlém stanovišti. Nápadnými druhy bylin jsou tu třemdava bílá, kamejka modronachová, plamének přímý nebo hrachor panonský mléčný. V křovinatých partiích Lovoše je doma další zajímavý zástupce řádu pěvců – ůhýk obecný, jehož výskyt se prozradí podle brouků, nebo i myší napíchaných na trnitých větvích, které fungují jako spížirna.

Třemdava bílá

Dřín obecný a jeho plody

Zastávka 8 • VRCHOL LOVOŠE

Zastavení č. 8 naučné stezky je umístěno na vrchol Lovoše (570 m), odkud je za dobrých povětrnostních podmínek jedinečný rozhled po Českém středohoří, který je odměnou za dlouhý a náročný výstup. V pohledech z terasy turistické chaty na jihozápad až západ defilují výrazné kuželovité vrchy horopisného podcelku Milešovské středohoří. Naopak při pohledu přes Labe zaznamenejme

Jeřáb český

morfologickou odlišnost hřebenových a plošinových partií podcelku Verneřické středohoří nazvaného podle obce Verneřice na okrese Děčín, ležící v centru tohoto území. Je odtud vidět také 6 zákrut řeky Labe. Cestou na vrchol Lovoše z Malých Žernosek jsme zdolali převýšení asi 430 m.

Ve skalnatých partiích západní části vrcholu Lovoše byl v šedesátých letech minulého století nalezen a popsán nový druh jeřábu, který díky tomu, že se vyskytuje jako endemit pouze na území Českého středohoří, dostal jméno jeřáb český (*Sorbus bohemica*). Později byly v prostoru Brány Čech rozlišeny další dva ještě vzácnější endemické druhy (*Sorbus albensis* a *Sorbus portae-bohemicae*).

Jako zajímavost fauny tu můžeme uvést výskyt plcha velkého, v těsném soužití s člověkem. Nepřehlédnutelnou zajímavostí jsou tu v teplých dnech také nápadní otakárci – otakárek ovocný a otakárek fenýklový. Tito krásně zbarvení motýli mají na skalnatých svazích Lovoše dostatek živných rostlin a díky příznivému proudění ohřátého vzduchu pak v někdy až hojném množství krouží kolem vrcholové plošiny, kde se následně odehrávají jejich zásunbní lety.

Turistická chata na vrcholu Lovoše má zajímavou historii. V r. 1881 vznikl v Lovosicích spolek pro ochranu a zpřístupnění krás Českého středohoří, který v roce 1891 přikročil k výstavbě odpočivné chaty. Ještě v témže roce byla střecha chaty zničena

Květy jeřábu českého

Hadí mord španělský

Otakárek fenýklový

bouří. Postupně dochází k vylepšování chaty a k rozšiřování jejího vybavení. Sklep je přistavěn roku 1894, dřevěná veranda se stoly a židlemi 1895, malá noclehárna s třemi lůžky v roce 1901. V r. 1905 prošla chata renovací. Roku 1916 do ní udeřil blesk, 1918 byla nezjištěnými vandaly zapálena a zničena. Lepšího zpřístupnění vrcholu kopce bylo dosaženo vybudováním 80 cm široké pěší stezky. Zničená chata byla odstraněna a roku 1922 byly zahájeny práce k výstavbě nové chaty. Dne 24.5.1924 byl položen základní kámen ke stavbě nynější chaty a stavba byla dokončena 7.9.1924 (!), kdy byla slavnostně otevřena. Postupně byla rozšířena o hromadnou ubytovnu (1930). Nesla pojmenování Schwarzenberghütte. Po r. 1945 se vystřídalo několik nájemců. V době, kdy nebyla obsazena, došlo vždy k jejímu těžkému poškození, až na hranici demoličního stavu v r. 1976. V tomto stavu ji v r. 1977 převzal turistický odbor TJ SCHZ Lovosice, v následujícím roce přešla do jeho majetku. Projekt rekonstrukce vypracoval Ing. arch. František Kalina. Původní podoba zůstala vcelku zachována. Chata má nyní standardní úroveň, kapacitu 50 míst u stolu a 16 míst v ubytovně. Plochá střecha slouží jako vyhlídková terasa. Na přelomu let 1996/97 dosáhla chata úpravou ucelený obdélný půdorys. Byla provedena přístavba základnové stanice sítě mobilních operátorů a vztýčena 10 m vysoká příhradová věž jako anténní nosič. Další anténní systémy jsou od r. 2003 umístěny na rekonstruovaném a zvýšeném komíně chaty. Z jižní strany je na kamenném zdivu chaty pamětní deska s německým textem:

„Die Schwarzenberghütte, Eigentum des Lobositzer Mittelgebirgsvereines, erbaut in den Jahren 1924, 1926, 1930 unter dem Protektorate des Fürsten Johann Schwarzenberg sowie unter dem Obmanne Bürgermeister Fritz Klinger und dem Kassawart Rentoberwalter Rudolf Lehmann nach den Planen und unter der Aufsicht des Ant. Weber, Baumeister Lobositz.“

U kamenné nástavby s původně vyhlídkovou funkcí je umístěn rezervoár vody pro chatu. Na jižní straně lze najít zdobně kovaný pamětní kříž bez Krista z r. 1894 na kamenném podstavci, obnovený r. 1990, restaurovaný roku 1994, vandalsky rozvalený a opravený v r. 1997; na soklu nápis „Anna Starey 1894“. Na dolní části soklu z boku

dvě kovové desky s texty: „Pamětní kříž nechala roku 1894 postavit Anna Starey z Malých Žernosek za záchranu svých 3 dětí při velké bouři. / 1990 nový kříž, dar Bayerische Waldverein, Sektion Lindberg, Falkenstein SRN, Klubu českých turistů Lovosice. / 1994 podstavec restaurován na podnět a náklady rodiny Starey z Herzberg - Sieber SRN.“ Německý text: „Erinnerungskreuz liess im Jahre 1894 Frau Anna Starey von Malé Žernoseky als Dank für Rettung ihrer 3 Kinder beim grossen Gewitter bauen. / 1990 Neuer Kreuz, Geschenk des Bayerischen Waldverein, Sektion Lindberg, Falkenstein, BRD dem Touristenverein Lovosice. / 1994 Gestell restauriert auf Anlass und Kosten der Familie Starey von Herzberg - Sieber, BRD“.

Opět se vrátíme několika poznámkami k dálnici, jejíž průběh přes České středohoří je z vrcholu Lovoše dobře patrný. Při průchodu dálnice přes obec Vchynice nelze přehlédnout cca 230 m dlouhý mostní objekt s vozovkou schovanou pod průhledným krytem elipsoidního průřezu. Zřetelný je nástup dálnice od Oparenského mostu přes estakádu u obce Dobkovičky a přes svahy Labského údolí nad obcí Prackovice do tubusů tunelu Prackovice. Úsek dálnice těsně před tunelem je umístěn do bývalého kamenolomu Prackovice (těžba byla ukončena v 70. letech minulého století, kamenolom nebyl nikdy rekultivován). Tunel Prackovice je dlouhý 270 m, podchází vrch Debus, krátkým mostním úsekem přes údolí zvané Uhelná strouha je napojen na tunel Radejčín (jeho délka činí 620 m), odkud mříř dálnice povrchovým úsekem k Ústí nad Labem.

Zastávka 9 • SKALNÍ STEPI A LESOSTEPI

Rostlinstvo travinných porostů slunných jižních a jihozápadních svahů většiny kopců Lounsko-labského středohoří je druhově velmi bohaté. Charakteristické jsou především kavylky, kosatec bezlistý, bělozářka liliovitá, koniklec luční český, locika vytrvalá. Dále k jihu a na Lounsku jsou nápadné kavylkové stepi s porosty žluté kvetoucích hlaváčků jarních, s řadou druhů kozinců, lnem rakouským, vlnicí chlupatou a pelyňkem pontickým.

Skalní stepi hostí i řadu zvláště chráněných druhů živočichů. Jedinečným bohatstvím jsou tu společenstva bezobratlých a jejich výzkumy dlouhodobě dokazují, jak jsou tato stanoviště významná a pro tuto část Českého středohoří charakteristická. Například vedle známých a atraktivních druhů motýlů, jako jsou již zmíněni otakárci, byly zjištěny daleko vzácnější – nesytka česká, ostruháček kapinicový, okáč ovsový, přástevník kostivalový nebo lišaj pryšcový.

Mezi perly ze skupiny pavouků řadíme stepníka rudého a sklípkánka *Atypus affinis*, z blanokřídlých mnoho specifických druhů stepních včel a vosiček, dále vzácné druhy myrmekofilních cvrčků, kteří se vyvíjejí v mraveništích, saranče *Stenobothrus crassipes* nebo dalších celkem asi 20 vzácných stepních druhů rovnokřídlého hmyzu. Hnízdí tu více druhů ptáků: strnad obecný i zahradní, rehek zahradní, zvonohlík zahradní i bramborníček hnědý, pěníce pokrovní, fuhýk obecný. Těmto ptákům vyhovují zdejší otevřené lesostepní formace. I na malém prostoru mají vhodné podmínky k získávání potravy a k hnízdění. Tento biotop vyhovuje i bělořitu šedému a července obecné. Z obojživelníků i zde najdeme ropuchu zelenou, z plazů vyhovuje toto stanoviště zmiji obecné, ještěrce obecné a užovce hladké. Můžeme zde spatřit i zástupce šelem – lasici kolčavu.

Skalní step

Zmija obecná
Kavyl slíchný

Stepník rudý
Koniklec luční český

Zastávka 10 • SUTĚ

Sutě jsou typickými krajinnými prvky Českého středohoří. Někdy je nazýváme kamená moře. Jsou to místy plošně rozsáhlé akumulace hrubších i jemnozrnnějších zvětralin vzniklých z hornin vulkanického původu. Sutě jsou gravitačně tříděné, tzn. že největší balvany (až metrových rozměrů) nalezneme při úpatí svahu, kam se dopravily díky vlastní velké hmotnosti a setrvačnosti, zatímco drobné úlomky zůstávají ležet v horních partiích suťových polí.

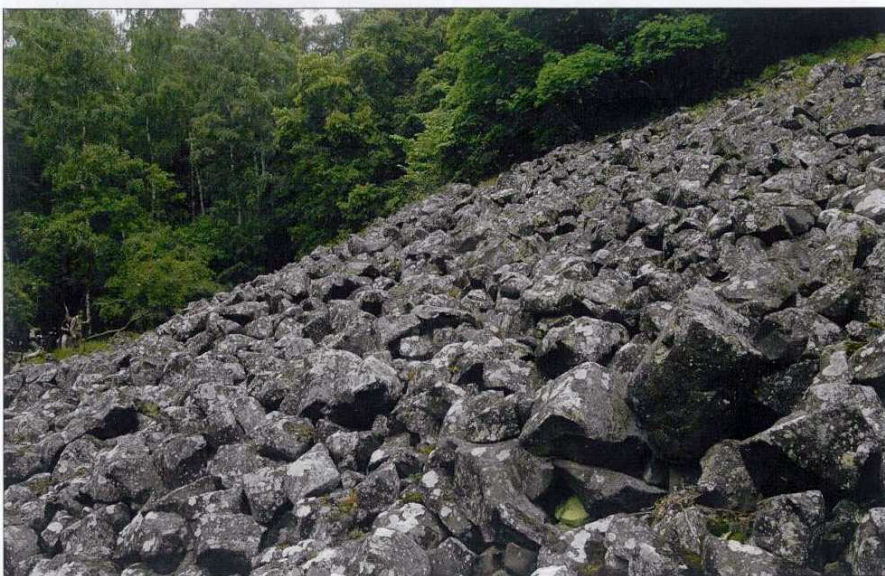
Pro otevřené balvanité sutě je charakteristická nepřítomnost hlinité a šterkovité složky mezi balvany. Tím také chybí vyšší rostliny a nalezneme zde jen společenstva řas, lišejníků a mechorostů. Na okraje sutí se z dřevin nejčastěji odvažuje lípa.

Z brouků stojí za zmínku střevlíček *Leistus montanus kultianus*, jenž vyhledává velmi specifické klima hlubších sutí, podobně jako poměrně velké množství druhů pavouků nebo drobných plžů (zrnovka trojzubá, vrkoč horský aj.).

Na suťových polích můžeme spatřit zástupce hlodavců myšici křovinnou, která také výborně šplhá po stromech, nebo i hraboše polního. Zahlédneme zde rovněž jejich predátora – kunu skalní, jejíž výskyt můžeme pozorovat podle exkrementů, podobně jako u kuny lesní. Všichni tito zástupci savců nežijí jen zde na sutích, jejich teritorium zasahuje jak do stepi, tak do suťového lesa.

Z hlediska ochrany přírody má velký význam také komplex zemědělských pozemků na jižním úpatí Lovoše – ovocné sady, vinice, louky a pastviny. V těchto místech nachází velmi vhodné podmínky pestré společenstvo bezobratlých živočichů a také mnoho druhů ptactva.

Suťové pole

Suťový les

Zastávka 11 • SUŤOVÝ LES

Na severozápadním a severním svahu s vlhčím a tedy pro růst dřevin příznivějším klimatem se vyvinul na zpevněné a zahliněné drolně suťový les s převažujícím dubem zimním, lípou, habrem, javorem klenem, ojedinělým bukem a jeřábem břekem. V podrostu jsou byliny typické pro chladnější a vlhčí polohy. Zajímavé je hnízdění ptáků jako např. budníček menší, káně lesní, dlask tlustozobý, červenka obecná, mlynařík dlouhoocasý, žluna zelená a další. Ze savců se vyskytují plch velký, plšík lískový, myšice lesní, norník rudý, kuna lesní, jezevec lesní a liška obecná. Bohužel je zde velká koncentrace spárkaté zvěře, zejména muflonů. Jejich častý pohyb ve svažitém terénu a spásání bylinného podrostu vede k nadměrné eutrofizaci půdy v lesích i na lesostepních stanovištích a pokračuje až k zásadním změnám ve společenstvech rostlin a také k nežádoucí erozi půdy.

Po chvíli chůze se opět dostaneme do sedla mezi Lovošem a Kybičkou. K pokračování cesty si můžeme vybrat několik variant: vrátit se po modré turistické značce do obce Oparno a odtud pokračovat vlevo po modré značce Oparenským údolím až do Velemína. Modrá značka by nás dále dovedla i na železniční zastávku Oparno, odkud se dostaneme vlakem do Lovosic, nebo na druhou stranu romantickou krajinou Českého středohoří až do Teplic. Další možnost je sejít ze sedla po zelené značce do Lovosic nebo si vyšlápnout naopak po žluté značce k obci Režný Újezd a zdolat sousední Borečský vrch, kde nás bude provázet další naučná stezka. Poslední možnost máme sejít se sedla asi 200 m k severu po modré a tam se u rozcestníku vydat dolů po spádnicí po žluté na tzv. Císařské (Císařovy, Psí) schody (za mokra místy obtížně schůdné). Tato značka nás dovede zpět do Oparenského údolí k Milešovskému potoku, po ní se lze vrátit zpět do Malých Žernosek. Zde můžeme po zelené pokračovat Labským údolím na Portu Bohemicu a pak dále až do Ústí nebo se budeme držet žluté, která nás dovede na přívoz přes řeku Labe u Malých Žernosek, kterým se dostaneme na druhou stranu řeky a můžeme pokračovat ve výletu po lito-měřické straně. Všechny uvažované varianty jsou zakreslené v mapce.

PRŮVODCE NAUČNOU STEZKOU LOVOŠ

Vydal Český svaz ochránců přírody v Ústí nad Labem, ZO č. 38/02 v roce 2009
ve spolupráci se Správou chráněné krajinné oblasti České středohoří v nákladu 7 500 výtisků

Autoři textu: Marcel Křištof, Markéta Peřinová, Lubomír Peterka a Vlastislav Vlačiha
s využitím podkladů J. Kinského a J. R. Tesaře

Fotografie: Roman Hamerský, Václav Nedbal, Lubomír Peterka,
Rudolf Remeš, Vlastislav Vlačiha, Roman Vlček

Grafická úprava Ivana Slunéčková, tisková příprava František Šebek,
tisk firma Magnus II, s.r.o., Ústí nad Labem

Vydáno v rámci programu Českého svazu ochránců přírody „Ochrana biodiverzity“
podpořeného Lesy České republiky, s.p. a Ministerstvem životního prostředí

generální partner programu
Ochrana biodiverzity

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Vydavatelé děkují sponzorům, kteří přispěli na úhradu
finančních nákladů spojených s vydáním průvodce:

Město Lovosice

Lovochemie, a.s.

největší výrobce hnojiv v České republice

Již 30 let chráníme
naši krajinu, pečujeme
o cenné přírodní lokality,
pomáháme přežít desítkám ohrožených
druhů zvířat a rostlin, ukazujeme dětem
i dospělým krásu kolem nich.

Mimo jiné...

- dlouhodobě pečujeme o téměř 3500 hektarů přírodně cenných ploch a několik desítek památkových objektů
- realizujeme stovky projektů, napomáhajících přežití vzácných druhů rostlin a živočichů v naší přírodě
- provozujeme síť záchranných stanic pro handicapované volně žijící živočichy, která ročně vyléčí více jak 5000 zvířat
- prostřednictvím pěti desítek ekocenter nabízíme zajímavé vycházky, přednášky, výstavy a mnoho dalších aktivit
- pro členy našich oddílů Mladých ochránců přírody i další děti připravujeme pravidelné schůzky, víkendové akce i každoroční táborové pobyty

Pomozte nám i vy!

www.csop.cz

Český svaz ochránců přírody

Michelská 5, Praha 4, tel.: 222 516 115